

אוצרות המזעדים

עיונים וביאורים
חג השבועות ומתן תורה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת זמן מתן תורתנו, חג השבועות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הננו מתכבדים להגיש בפני קהל שוחרי התורה ולומדיה קונטרס 'אוצרות המועדים', ובו ביאורים ועיונים בעניני החג ומתן תורה, מלוקטים מתוך תורתו הרחבה מני ים של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

הביאורים בקונטרס זה נסובים ברובם אודות ענין עיקרי במשנת החג – המטרה והפעולה העיקרית של מתן תורה, להביא את אור השכינה גם בעולם הזה התחתון ובעניניו, כפי שמתבטא הדבר בגדרי היום טוב ובפרטי עבודת ה' שבו.

קונטרס זה מופיע במסגרת הקובץ השבועי "לקראת שבת – עיונים בפרשת השבוע".

וזאת למודעי: רבים מן הביאורים לא הוגהו גם במקורם ע"י רבנו, ובקונטרס זה בדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר-מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור, וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבנו. ופשוט שמחמת עומק המושג וקוצר דעת העורכים, יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה, או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקור הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

יום חג השבועות הוא גם יומא דהילולא רבא של אור שבעת הימים, מורנו הבעש"ט נ"ע. וודאי הדבר שהעיון והלימוד בדברי החסידות שבקונטרס זה, ובתורת החסידות בכלל, שהם "מעיינות" תורת הבעש"ט נ"ע, יחישו ויזרוזו את קיום הבטחת מלכא משיחא ד"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" אזי "קאתי מר", בעגלא דידן ממש.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

מכון אור החסידות

שלהי אייר ה'תשע"ו

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יוסף יצחק מרגליות,
הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

א. שמיעת הדברות מפי משה - מעלה או חסרון?

עומק ענין בקשת בני ישראל ממשה "דבר אתה עמנו ונשמעה", הגם ששמיעת הדברות מפי ה' היא גילוי הכי נעלה ונפלא

(ע"פ תורת מנחם-התוועדויות תשמ"ט ח"ב עמ' 287 ואילך)

ב. פנינים עיונים וביאורים.....

"אנכי" ו"לא יהיה לך" - ב' הפכים? | פחיתות שהיא מעלה

ג. "חולשא דאורחא"?

ביאור דברי הגמ' אודות ר"ח סיון, שבו "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא" / תוכן ענין "חולשא דאורחא" - פעולה רוחנית כהכנה למתן תורה

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה ע' 7 ואילך)

ד. פנינים עיונים וראגדה.....

"מדבר" העולם | "אנכי" ו"לא תרצח" בדיבור אחד

הידושי סוגיות

ה. בגדר הקרבנות דחמישי בסיון.....

יפלא בכמה סוגיות בש"ס דמשמע דהי' בזה גדר של קרבנות דאחר מ"ת, ויבאר יסוד הדבר וטעמו

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 15 ואילך)

שיחות קודש

ו. "כל היום אי' אלקיך".....

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 148 ואילך)

דרכי החסידות

ז. "ננישה ונשמע".....

ב' סיפורים אודות הקדמת 'נעשה' (ביטול) ל'נשמע' (הבנה והשגה).

שמייעת הדברות מפי משה – מעלה או חסרון?

עומק ענין בקשת בני ישראל ממשה "דבר אתה עמנו ונשמעה", הגם
ששמייעת הדברות מפי ה' היא גילוי הכי נעלה ונפלא

בעת מתן תורה זכו ישראל למעלה הכי גדולה ונפלאה, אשר נגלה עליהם הקב"ה בכבודו
ובעצמו, והשמייעם את הדברות בהוד קולו. אשר כפשוט, גילוי זה נעלה עד מאוד, ושלא בערך
כלל לשמייעת דברי ה' על-ידי ממוצע – נביא המשמיע את דברי ה'. וכמפורש בבקשת בני
ישראל קודם מתן תורה (כפי שמסרה משה רבינו לקב"ה): "רצונם לשמוע ממך. אינו דומה
השומע מפי שליח, לשומע מפי המלך" (רש"י, יתרו יט, ט).

אמנם, לאחר ששמעו ישראל את הדברות מפי ה', בקשו בני ישראל ממשה "דבר אתה עמנו
ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים" (שם כ, טז). וטעמם ונימוקם עמם, מפני החשש "כי תאכלנו
האש הגדולה הזאת, אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקנו עוד ומתנו" (ואתחנן ה, כא).
ולכאורה תמוה:

הלא אף לאחר הדברות ששמעו בני ישראל מפי ה', הנה לפועל ראו "כי ידבר אלקים את
האדם וחי" (שם, כ). וכיון שכן, כיצד ויתרו ישראל על גילוי כה נעלה, רק מפני חשש שמא
ימותו, "כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים . . כמונו ויחי" (שם, כב)?
ותמיהה יתירה יש כאן – דלא זו בלבד שלא נחשבה בקשתם זו לגריעותא, אלא הקב"ה אף
הסכים עמם על כך, ואמר למשה: "היטיבו כל אשר דברו" (שם, כד)!

ויש לומר הביאור בזה, ובהקדמה:

אודות כללות ענין מעמד מתן תורה איתא במדרש (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו): "משל למה
הדבר דומה, למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי. כך כשברא
הקב"ה את העולם, גזר ואמר 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'. כשבקש ליתן התורה,
בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל.
שנאמר (שמות יט, כ) 'ירד ה' על הר סיני' וכתוב (שם כד, א) 'ואל משה אמר עלה אל ה'".

ונתבאר בזה בספרי החסידות, אשר בדברי חז"ל אלו בא לידי ביטוי כללות החידוש שנפעל
בעולם בעת מתן תורה. כי לימוד התורה וקיום המצוות היו גם קודם לכן, ד"מימיהם של
אבותינו לא פרשה ישיבה מהם", ו"קיים אברהם אבינו כל התורה כולה" (יומא כח, ב), אך היה

זה באופן שישנה "גזירה" המבדלת בין העליונים לתחתונים - הקדושה האלקית היתה מובדלת ומנותקת מן גשמיות העולם;

ומטעם זה אמרו במדרש (שה"ש רבה פ"א ג, א) "כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו". כלומר: הקדושה הרוחנית הנמשכת על-ידי המצוות לא חדרה ונקבעה (בגלוי) בפנימיות גוף החפץ הגשמי, בדוגמת "ריח" - שהוא דבר החולף ועובר ואינו בר קיום נוראה בארוכה לקו"ש ח"ח עמ' 58, דהיינו מפני שקודם מ"ת לא ניתן הכח להמשיך בעולם מעצמות האלקות אלא הארה מאלקות בלבד, ע"ד "ריח" שהוא התפשטות בלבד ולא גוף הדבר.

והחידוש העצום ב"וירד ה' על הר סיני" בעת מתן תורה, הוא בכיטול "גזירה" והבדלה זו. אשר מכאן ואילך אפשר שיהיה חיבור בין "עליונים" ו"תחתונים" - להחיל קדושה אף בגשמיות העולם באמצעות קיום המצוות, ועד כדי שגוף הדבר הגשמי נעשה "חפצא של קדושה".

והנה, ענין זה שנפעל במתן תורה, הרי הוא דבר עיקרי ביחס לכללות מטרת בריאת העולם. דהנה, ידועים דברי המדרש (תנחומא נשא טז) וביאורם בארוכה בספר התניא (פל"ו) - אשר כללות כוונת בריאת העולם היא משום ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים". והיינו, שהעולם הזה נברא באופן שהוא "תחתון" במעלתו, ורחוק מאור פני ה' בתכלית, ומטרת הבריאה היא - שדוקא עולם "תחתון" זה יהיה "דירה" ומקום למשכן קדושתו ית'.

ופעולת "דירה" זו, הרי היא נעשית באמצעות עבודת בני ישראל בקיום המצוות. כי קיום כל מצוה ממשיך קדושה במציאות החפץ הגשמי בו היא נעשית, ובגוף וחיות האדם העוסק בה, עד אשר באמצעות כללות עבודת עם ישראל, תתעלה כללות החיות של עולם הזה לקדושה, והעולם יהיה "דירה" לגילוי השכינה בו לעתיד לבוא (כמו שנתבאר בארוכה בתניא פל"ז).

ולפי המבואר לעיל מובן, שמעמד מתן תורה הוא דבר עיקרי בכללות ענין זה. כי פעולת ה"דירה" - הבאת קדושה בגשמיות העולם, הרי היא (בעיקר) מכח מעמד מתן תורה, בו נתבטלה ה"גזירה" ונתאפשר להחיל קדושה בגשמיות העולם הזה.

על פי כל זה, תבואר בקשת בני ישראל לשמוע הדברות ממשה רבינו ולא מאת ה', ויבואר שפיר מדוע אכן "היטיבו כל אשר דברו":

דהנה, כיון שענין זה ד"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" הוא יסוד הכל, מובן, שמעמד מתן תורה כולו, כולל גם הגילויים הנעלים ביותר שהיו בו, מטרתו היא להביא לידי פועל את ה"דירה" לו ית' "בתחתונים".

ולפי זה, אף ששמיעת הדברות מאת ה' הוא גילוי הכי נעלה, מכל מקום, כיון שסוף-סוף יסוד הכל הוא ענין ה"דירה בתחתונים" - אין זוהי שלמות המעלה.

דהרי אמרו חז"ל (שבת פח, ב) ד"על כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה פרוחה נשמתם". כלומר: הגילוי דשמיעת הדברות מפי ה' היה נעלה מכדי שישראל, כנשמה בגוף בעולם הזה הגשמי, יוכלו לקבלו. וממילא, פעולתו על ישראל היתה - שנשמתם נמשכה לידבק בה' ולהתעלות השמימה.

וכיון שכן, על אף גודל העילוי שיש בזה, הנה כיון שאין זה בהתאם לכללות מטרת הבריאה, שתהיה עבודת ישראל "בתחתונים" דוקא, כנשמה בגוף בעולם הזה הגשמי – אין זו אמיתת ושלימות המעלה.

[ואף שהחזיר הקב"ה את נשמתם לגופם "בטל של תחיה", הרי היה זה (רק אחר כך, ו) בדרך נס. והיינו, דסוף סוף הגילוי האלקי (בשמיעת הדברות מפי ה') מצד עצמו, הביא רק להתעלות הנשמה מן הגוף והעולם החומרי, ולא ל'המשכה' – פעולה בעולם].

ולכן ביקשו ישראל ממשה רבינו "דבר אתה עמנו ונשמעה" – שדברי ה' יעברו אליהם דרך משה, באופן ש"אנכי עומד בין ה' וביניכם" (ואתחנן ה, ה) – "ממוצע המחבר" בין ישראל לקב"ה, ואף חפצו של הקב"ה היה בכך ("היטיבו כל אשר דיברו"). כי דוקא אופן גילוי זה הוא שלימות המעלה, כיון שגילוי השכינה יכול לחדור ולשרות בישראל כפי שהם בגשמיות עולם הזה התחתון.

[ומה שהצטער משה רבינו על בקשתם זו ואמר "התשתם כחי כנקבה" (פרש"י ואתחנן שם, כד. וראה בזה שפתי חכמים שם. ועוד) – יש לומר שצערו היה על שישראל לא היו מזוככים דיים, באופן שיהיו 'כלים' להכיל ולקבל את גילוי שמיעת הדברות מאת ה', ועם זאת להיותר בחיים בדרך הטבע (כפי שהיה עם משה בעצמו)].

פחיתות שהיא מעלה

חג מתן תורה מתייחד בכך שמקדימים לו ימי הכנה, אשר מכח עבודת ישראל בימים אלו באים לקבל את התורה.

ולכאורה דרוש ביאור:

דהנה, מחד – פשוט שימי ההכנה הם פחותים במעלתם. דהרי מדובר בימים קודם מתן תורה, כשעדיין לא ניתן הכח המיוחד דמתן תורה, להביא את אור הקדושה בעניני העולם; אמנם מאידך, כיון ש"הגורם הוא חזק ונעלה יותר מן הנגרם" (ראה המשך וככה תרל"ז פכ"א (ס"ע כ"ה)), צריך לומר, שימים אלו – שהם המביאים וגורמים את מתן תורה – יש בהם מעלה ויתרון אף לגבי זמן מתן תורה!

ויש לבאר, דדוקא מצד פחיתות ימים אלו – בזה היא מעלתם.

כלומר: כאשר ביום חג השבועות, זמן מתן תורה, עומד יהודי בתשוקה לקבל את התורה – אין זה דבר חידוש, דהרי ישנו אז גילוי אלקות ("וירד ה' על הר סיני") המעורר אותו; אמנם בימים שקודם מתן תורה, כאשר עדיין נמצאים לפני הגילוי דמתן תורה, ואעפ"כ עומד יהודי בתשוקה לקבל את התורה, הרי זה דבר חידוש.

ובפשטות, ימי ההכנה למתן תורה הם ימי החול – אשר על פי תורה עסוקים בהם בעובדין דחול. וכאשר למרות כל זאת מפסיק יהודי מעבודתו ומסחרו וכיו"ב, ועוסק בהכנות לקבלת התורה – הרי זה פועל ומעורר אצל הקב"ה רצון ליתן לישראל את התורה.

(לקוטי שיהות ח"ג עמ' 142)

"אנכי" ו"לא יהיה לך" – ב' הפכים?

ידוע מאמר רז"ל (ראה מכילתא יתרו כ, ח), שב' הדברות "אנכי" ו"לא יהיה לך" "בדיבור אחד נאמרו".

ולכאורה דרוש ביאור – כיצד ישכנו יחדיו הציווי ד"לא יהיה לך" עם הציווי ד"אנכי"? הלא "אנכי" הוא מצות הידיעה אודות "אמתת המצאו" של הקב"ה, שהוא המציאות היחידה, ואין כלל מקום למציאות זולתו ח"ו; ואילו תוכן הציווי "לא יהיה לך" הוא להיפך, לכאורה – שקיימת מציאות ד"אלהים אחרים" ו"פסל וכל תמונה", אשר לכן צריך להזהיר ש"לא יהיה לך"!

אמנם מצד האמת אין זו קושיא כלל. ואדרבה: הציווי "לא יהיה לך" הוא המביא לידי שלימות את הציווי "אנכי".

ההסברה בזה:

את מציאות הקליפה וסטרא אחרא יצר הקב"ה בעולם, אך ורק לצורך ותועלת עבודתו ית'. כי רצונו של הקב"ה הוא שתהיה הבחירה בידי האדם, והאדם מרצונו יתגבר על הלעו"ז ויבחר בטוב – בכדי שעיי"ז תהיה עבודת האדם באופן ד"קב שלו", שיהיה לו חלק ופעולה בתיקון וזיכוך העולם, שבכך הוא נעשה "שותף להקב"ה במעשה בראשית".

וכיון שכך, הרי לא זו בלבד שהציווי "לא יהיה לך" אינו בסתירה ל"אנכי", אלא אדרבה: כל מציאות הלעו"ז היא בכדי להביא את ה"אנכי" – עבודת האדם את ה', לידי שלימות. ושפיר מבואר כיצד הם באים יחדיו "בדיבור אחד".

"חולשא דאורחא"?

ביאור דברי הגמ' אודות ר"ח סיון, שבו "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא" / תוכן ענין "חולשא דאורחא" - פעולה רוחנית כהכנה למתן תורה

ע"ה הפסוק (בפרשת מתן תורה) "בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני . . ויחן שם ישראל נגד ההר" איתא בגמ' (שבת פו, ב) ש"ביום הזה" קאי על ר"ח סיון, שבו באו בני"י למדבר סיני. וביום זה נפעל בהם עילוי נפלא, שע"י שחנו "נגד ההר" התאחדו בהתאחדות גמורה "כאיש אחד בלב אחד" [דלכן כתיב כאן "ויחן" לשון יחיד (מכילתא. הובא בפירש"י עה"פ)].

והנה, בנוגע ליום זה מצינו דבר פלא, דהגמ' בשבת (פו, א) מונה בפרטיות את הסדר כיצד הכין משה רבינו את בני"י לקבלת התורה במשך הימים מעת שהגיעו להר סיני ועד מ"ת: ב' סיון "אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", ג' סיון - מצות הגבלה, ד' סיון - הציווי על פרישה, בה' סיון "בנה מזבח והקריב עליו קרבן", ועד לאמירת נעשה ונשמע ע"י כל ישראל; משא"כ בר"ח סיון, ביום בו באו להר סיני - אומרת הגמרא "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא": היינו, להיות שבנ"י היו בחלישות מהדרך, המתין להם משה בההכנות לקבלת התורה עד ליום שלאח"י (ב' סיון).

ולכאורה תמוה הוא במאוד, דהנה ידועים דבר חז"ל ("הגדה", הובאה בר"ן סוף פסחים, ועוד) שכשבנ"י יצאו ממצרים היתה להם תשוקה עצומה לקבלת התורה, ועד שספרו הימים שנשואו להם עד מ"ת. ומזה מובן בפשטות, שככל שהתקרבו יותר למ"ת כך גברה אצלם התשוקה לקבלת התורה. ועאכ"כ כשהגיעו להר סיני, מקום נתינת התורה, הרי זה ודאי גרם להם תשוקה גדולה ונפלאה לקבלת התורה, ואיך יכול להיות שמשה "לא אמר להו ולא מידי" בקשר לקבלת התורה?

ובפרט, שלכאורה לא היתה כאן "חולשא דאורחא" כ"כ גדולה: מאחר ו(א) המרחק מרפידים להר סיני אינו גדול (רמב"ן בשלח יז, ה). (ב) עצם ההליכה במדבר לא היתה כרוכה בטירחא כ"כ גדולה שהרי הענין הי' הולך לפניהם ו"כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה משפילו", וא"כ היתה להם הליכה בדרך מישור. (ג) ר"ח סיון הי' ביום ראשון (או ביום שני, לדעת רבנן (שבת שם)) בסמיכות למנוחה שלימה דשבת. וכיון שכן - מאי טעמא לא אמר להו ולא מידי "משום חולשא דאורחא"?

לכן יש לומר שזה שהיו ב"חולשא דאורחא" ו"לא אמר להו ולא מידי", לא הי' זה חיסרון

שמצד טורח הדרך לא יכלו להתכונן לקבלת התורה, אלא זה גופא הי' חלק מההכנה לקבלת התורה, ויתירה מזו שהכנה זו נעלית יותר משאר עניני ההכנה שהיו בשאר הימים, כדלקמן.

והנה במדרש איתא (ויק"ר פ"ט, ט. דרך ארץ זוטא פרק השלום) אודות ענין האחדות שהי' בכנ"י בכואם להר סיני ("כאיש אחד בלב אחד") – "אמר הקב"ה, הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום, הרי השעה שאתן להם את תורתי". דמזה מובן, שענין האחדות שבכנ"י היווה הכנה למ"ת.

ולבאר זה (מה שייכא ענין האחדות להכנה למ"ת) יש להקדים כללות החידוש שנפעל במ"ת:

דהנה לימוד התורה הי' גם בדורות שלפני מ"ת, ולדוגמא – ישיבת שם ועבר, האבות שלמדו את כל התורה עד שלא ניתנה (ראה יומא כח, ב. קידושין פב, א), ועד"ז בנייהם אחריהם (לפני מ"ת), ועד שלא פסקה ישיבה מאבותינו במצרים (יומא שם) – וא"כ במה מתבטא החידוש הגדול שבמ"ת?

והביאור בזה: החידוש במתן תורה הוא כשמו "מתן תורה", שבו ניתנה התורה מהקב"ה. קודם מתן תורה הנבראים "לקחו" את התורה כפי השגתם, והיות שהתורה היא חכמתו של הקב"ה שלמעלה מנבראים, הרי השגתם היתה רק במה שבערכם, שביכולתם להשיג – משא"כ במ"ת הקב"ה נתן את התורה כפי שהיא אצ"ו, שתהי' בהשגת הנבראים. וכמו שאמרו רז"ל (שבת קה, א) ש"אנכי" הוא ר"ת "אנא נפשי בתבית יהבית", שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כביכול, שלכן בשעה שיהודי לומד תורה בכל זמן שהוא, הרי זה בהקדמת הברכה "נתן לנו את תורתו", "אותי אתם לוקחים" (ל' התנחומא אמור יז).

וחידוש זה הוא חידוש שבאין ערוך כלל, שכן לפני מ"ת כשהלימוד הי' מצד כח הנבראים עצמם, הנה להיות שהם נבראים מוגבלים, אינם יכולים לתפוס את חכמתו של הקב"ה הבלתי מוגבלת, אלא עד היכן שידם משגת. משא"כ לאחר מ"ת הרי לימוד התורה הוא באופן שבעת לימודו הרי הוא מתקשר בנותן התורה, שהכניס את עצמו, כביכול, בתורה.

והנה, חידוש זה שבלמוד התורה, שהאדם מתקשר עם הקב"ה נותן התורה, הי' בכולם בשוה, דהרי גם לימוד התורה של פשוט שבפשוטים, ואפילו כש'לא ידע מאי קאמר', הי' לימוד תורה (וצריך להקדים לו ברכת התורה), וממילא, מתקשר הוא עם נותן התורה. דזה שבלמוד התורה הי' מתקשר בהקב"ה אין זה מצד השגתו (מפני איכות לימודו וכיו"ב), שבוה יש חילוקים בין אחד לשני, אלא מצד הקב"ה.

ומזה מובן, שההכנה לקב"ת התורה אינה קשורה (בעיקר) בהכנה והשגה שלו, אלא בביטול שלו לנותן התורה (כי החידוש דמ"ת הוא ההתקשרות לנותן התורה, כנ"ל), שבוה כולם שוים (מאחר ואינו תלוי בטיב השגתו, כנ"ל). וענין זה נעשה בשעה שהגיעו להר סיני, שאז נתגלתה בכנ"י נקודת היהדות שבלבם, שבה מתגלה הביטול להקב"ה שלמעלה מהכנה והשגה, ומצד זה היו כל בני באחדות "כאיש אחד בלב אחד" (מאחר ונקודת היהדות היא בשוה בכל

ישראל, ואין שייכים בה חילוקים בין אחד לחבירו).

אמנם, הכנה זו ד"ויחן שם ישראל . . בלב אחד", היא רק הדרגה הראשונה של ההכנה למ"ת. דע"י המעלה הנפלאה של ביטול הרי הוא נעשה כלי לקבלת התורה. אולם, התכלית של התורה היא שהאדם ישיג אותה בשכלו [כי תכלית הכוונה היא שהתורה תחדור במציאותו של האדם, שזה נעשה ע"י הלימוד בהבנה והשגה - שבשעה שאדם משיג דבר, הרי השכל תופס את הדבר המושג], ולזה ה"י צריך להיות כל סדר ההכנות שמושה הכין את בני"י לקבלת התורה במשך הימים שלאח"ז.

וזהו ענין ב' סוגי ההכנות של בני"י קודם מ"ת: ההכנה הראשונה היתה בראש חודש, ביום בואם למדבר סיני, דאז היו במצב ד"ויחן שם ישראל, כאיש אחד בלב אחד", תכלית הביטול (כנ"ל), שע"י נעשו כלים לקבלת התורה (כפי שהיא מצד נותן התורה, כנ"ל).

אמנם, משני בסיון "התחיל משה להתעמק עמהם בענין קבלת התורה", שבענין זה (קבלת התורה) נוגע שמציאות האדם תהי' ראוי' לקבל את התורה - שתחדור במציאותו. ואלו היו ההכנות ד"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'" - מצות הגבלה ופרישה שבהם נתקדשו בני"י. דבזה היו חילוקים בן אחד לשני, כל אחד כפי מדריגתו כו' [ועד למצב שמוצאים בקבלת התורה, שהיו בזה חילוקים: משה מחיצה לעצמו וכו'].

ובזה יובן מה שהגמ' אומרת "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא": ה"אורחא" - ההליכה הרוחנית, שכל בני"י יתאחדו (ממשה רבינו ועד הפשוט שבפשוטים שבישראל), הרי זה קשור עם "הולשא" (למעליותא) - חלישות וביטול אצל בני"י. ובהתאם לזה "לא אמר להו ולא מידי" - כי הכנה זו אינה קשורה עם אמירה, אלא עם ענין של "לא אמר" - שתיקה וביטול.

אמנם לאחרי הכנה זו נדרש להתעסק עם שאר עניני ההכנה, שדוקא על ידם נפעלה התכלית של התורה, כנ"ל.

פנינים

דרוש ואגדה

"אנכי" ו"לא תרצה"

בדיבור אחד

מובא בספרים, שעשרת הדברות הם מקיפים את כל סדר ההשתלשלות, למן ראשית הכל – עצמות ומהות הבורא ית', הרמוז בתיבת "אנכי", "אנכי מי שאנכי", כפי שהוא למעלה מכדי לבוא בביטוי בשם או אות כלשהי, ועד לעמקי שאול – בהמשך של עשרת הדברות, שם זקוקים לאזהרת לא תרצה וגו'.

והחידוש בדבר, שכל זה ניתן בבת אחת. וכמו שהדגישו חכמינו ז"ל שכל עשרת הדברות ניתנו כולם בבת אחת ובדיבור אחד (כמובא ברש"י יתרו כ, א). ללמדך – שהצורה והחומר, הרוחניות והגשמיות, רק למראה עיני בשר נפרדים הם, ועד שאפשר שיהיו מנגדים זה לזה, אך מצד האמת – דבר אחד הם.

וזהו תפקיד האדם – להגביר את הצורה על החומר ואת הגשם על הרוח, עד שתהיה ניכרת האמת – אשר כללות הבריאה היא דבר אחד עם "אנכי ה' אלקיך", כמו שהיה בעת מתן תורה.

(לקוטי שיעורי חז"ל עמ' 159)

"מדבר" העולם

מכך שנתנית התורה היתה במקום מדבר דוקא, למדו רז"ל כמה וכמה דברים אודות התורה ואופן לימודה (ראה במדב"ר פ"א, ז. ועוד).

ויש להוסיף, דיש בזה אף משום רמז לכללות מטרת מתן תורה:

"מדבר" הוא מקום "אשר לא ישב אדם שם" (ירמיה ב, ו). ובעומק הענין – הרי זה מורה על מקום הקליפה והסטרא-אחרא, אשר אין זה מקום "מושבו" של "אדם" העליון – שכינת עוזו ית' (ראה לקוטי תורה במדבר ד, ג).

ולזאת ניתנה התורה במדבר. כי מטרת נתנית התורה לנבראים בעולם הזה, היא "לעשות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז) – שגם בעולם הזה, אשר הוא "תחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו". עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שהם נגד ה' ממש" (תניא פל"ו) – יחדור אור הקדושה, באמצעות התורה והמצוות. לכן היה מתן תורה במקום הקליפה – ב"מדבר" דוקא.

(לקוטי שיעורי חז"ל עמ' 22)

בגדר הקרבנות החמישי בסיון

יפלפל בכמה סוגיות בש"ס דמשמע דהי' בזה גדר של קרבנות דאחר מ"ת, ויבאר יסוד הדבר וטעמו

ולמה לא נאמר דהוי כמו שאר דברים שעשו ישראל קודם מ"ת ע"פ ציווי - דזהו מגדר אחר ואינו שייך לציוויים דלאחר מ"ת (עיי' היטב בסוגיא דהגיגה שם, ובפיהמ"ש להרמב"ם סוף פ"ז דחולין).

והנראה בזה, בהקדים תמיהה נוספת (ויעו"י) בכל הבא להלן באור התורה להצמח צדק שמות כרך ח ע' גימב), דבחגיגה שם דריש רע"ק בכונת הפסוק האמור בעולת תמיד לדורות "עולת תמיד העשוי' בהר סיני" - "קרבה ושוב לא פסקה" (ולהכי עולת תמיד דדורות מתייחסת לה), וכמבואר שם בסוגיין, דס"ל דעולה שהקריבו במדבר עולת תמיד הואי, ופירשו התוס' דהיינו עולה דה' בסיון "קודם לתורה". ולכאורה אף כאן יש לתמוה דכיון שגם מצוות שנאמר בהן ציווי לפני הדיבור דמ"ת אין אנו מקיימים אותן מצד הדיבור והציווי שלפני מתן תורה, אלא רק "מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו בסני" (לשון הרמב"ם שם), היינו הציווי דמ"ת בלבד, וא"כ מהו שייחס הכתוב תמיד שמקריבין לדורות לעולת התמיד העשוי' בהר סיני "קודם לתורה". ולהכי יש לחדש, ומסתברא מילתא,

איפ"לנו אמוראי בזבחים קטו: גבי עולה שהקריבו ישראל בסניני לפני מתן תורה (כמבואר בקרא משפטים כד, ה) אי היתה טעונה הפשט וניתוח או לאו. ומסיק התם דתנאי היא, כי לר' ישמעאל דס"ל דרק כללות נאמרו בסניני (כגון מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו וגו', רש"י) ופרטות באהל מועד (היינו דבסניני עדיין "לא נתפרשו הלכות עולה ושלמים", רש"י), נמצא שעדיין לא נצטוו בדיני הפשט וניתוח דפרטות הן; משא"כ לר' עקיבא דס"ל כללות ופרטות נאמרו בסניני, היתה טעונה הפשט וניתוח. וכבר נתקשה בזה רעק"א (חגיגה ו:) תמיהה רבתי, דסו"ס לכל הדעות הוקרבה העולה בחמישי בסיון, קודם מתן תורה, כמבואר בקרא; וא"כ למאי נפק"מ מה שייך הא דפרטות נאמרו בסניני לענין הקרבת העולה שקודם "סיני". ועל כרחין צריך לחדש בזה, דודאי משום שהעולה הוקרבה בחמישי בסיון, הי' בה כבר גדר של "הר סיני" ומתן תורה, ולהכי ודאי אם נקטינן דאף פרטות נאמרו בסניני צריך לומר דביחד עם הציווי מפי הגבורה להקריב עולת תמיד בה' בסיון (עיי' ל' רש"י חגיגה שם), נאמרו גם "פרטותי" דיני הפשט וניתוח. ועצ"ע קצת הא מנין להש"ס,

י"ל בנוגע לכללות יום ערב שבת ויו"ט – שהטעם שיום זה נקרא בדיני התורה בתואר "ערב שבת", הוא מפני שביום זה מתחילים כבר עניני שבת ויו"ט (ועיי' בזה היטב בלשון האבודרהם בסדר תפילת השבת בתחילתו, ואכ"מ).

ומעתה י"ל דאינו רק לגבי כללות קדושת היום, אלא שייך גם לענין המועד המיוחד בכל מועד – דמתפשט ממנו גם לערכו של יום (וכן ה"י בעת המאורע הראשון דמועד זה). וכגון בפסח שמצינו בתורה דזמן הקרבת קרבנו (השייך להמאורע של המועד, "ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח גוי") הוא ביי"ד בניסן, אף שהמאורע ד"ופסח ה"י" הוא רק בליל ט"ו ניסן. והוא הדין הכא גבי מתן תורה בששי בסיון, שכבר בה' בסיון, ערכו של יום, יש התפשטות ד"מעין" מן המאורע עצמו.

ולא העיר ממש"כ הצ"ח פסחים סח: גבי הא דאמרי' דלכו"ע בעצרת בעינן "לכם" (שמחה במאכל ומשחה כו') משום דהוא יום שניתנה בו תורה, ולכא"ו מבואר בר"ה ו: דבזמן שקידשו ע"פ הראי' ה"י יכול עצרת לחול בה' בסיון, שאינו יום נתינת התורה, וכ' ע"ז ע"פ מה שכתבו התוס' במסכת שבת דף פ"א ע"א בד"ה כפה עליהן הר כגיגית, ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה, ע"כ לשון התוספות. ונעשה ונשמע אמרו בחמשה בסיון, וכמו שפירש רש"י בפ' משפטים בפסוק ויכתוב משה וגו' וישכם בבוקר, ופירש"י בבוקר חמשה בסיון, ושם כתיב כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, והתחיל קבלת התורה אז, שהרי קיבלו עליהם לשמוע ולעשות, אמנם לא נגמר עד מתן תורה ממש שראו האש הגדולה ולא חזרו בהם", עיי"ש. ועיי' נמי באור התורה להצמח צדק שם, שמקשר המדובר לעיל להקדמת נעשה לנשמע דה"י סיון.

דאף שהי' זה "קודם לתורה" מ"מ משנעשה הדבר בה' בסיון, שכל מהותו היא הכנה סמוכה למתן תורה, הי' בזה גדר של מתן תורה, והוי כעולת תמיד הנעשית לאחר מתן תורה, עד שעל עולת התמיד לדורות נאמר שהיא אותה העולה "העשוי" בהר סיני". וי"ל דזה גופא הטעם להדגשת התורה "העשוי" בהר סיני – ללמדנו הך גופא, דעולה שהקריבו בה' בסיון הי' בה הגדר ד"הר סיני" ומתן תורה. ומעתה א"ש הא, דאי פרטות נאמרו בסני – שייכי אף בעולה זו.

ויש לדון בהסברת הדבר, מאי טעמא קבעה תורה כן, שיש בזה גדר דמ"ת אף שקדמה למ"ת. והנראה בזה, דהנה בנוגע לגדר ערב שבת וערב יו"ט (שבו על האדם להכין לשבת ויו"ט) מצינו שאין זה רק דין מצד הגברא, שחלה עליו חובה להכין עצמו כדי שישמור השבת כדבעי, אלא יש על ערב שבת גדר גם מצד החפצא, מצד שבת ויו"ט עצמם, דבערב שבת ובערב יו"ט יש כבר מעין קדושת השבת והיו"ט (וממילא הוי אף הוא מכלל גדר קדושה זו), ורק שבזה גופא יש כמה דרגות בהלכה. דבזמן הסמוך ביותר לשבת ישנו ענין ההוספה מחול על הקודש ממש, ובלשון המכילתא הידוע (יתרו כ, ח), דיום השבת הוא כ"זאב" אשר "טורף מלפניו ומלאחריו", וכבר נתבאר במקום אחר בארוכה הדיוק בזה, שתוספת שבת אינה רק דין בגברא – שיש עליו חיוב להוסיף מחול על הקודש ולקבל על עצמו תוספת שבת, אלא שהתוספת באה מן השבת, והיא הוספה בשבת עצמה, דיום השבת "טורף" מלפניו ומלאחריו, וקדושת יום השבת גופי' מתפשטת בזמן הסמוך אליו. ואף קודם זמן תוספת מצינו דינא דלאחרי חצות היום אסור באמירת תחנון. ויסוד הדבר מפני שקדושת שבת ויו"ט גופייהו מתפשטת אז קצת (במידה השוללת אמירת תחנון). ועד"ז

מעשי היום, אלא אף הזכיר מה שלא נתפרש כלל בכתוב.

ומכ"ז גופא משמע, שהחידוש המיוחד דיום ה' בסיון עיקרו בענין בניית מזבח [ודוקא עפ"ז יתבאר גם אמאי טרח משה עצמו להתעסק בבניית המזבח, אף שלכאורה לא דמיא להקרכת קרבן דהמחשבה והכוונה בהן עיקר גדול (עיי' סוף מנחות) ומובן שהביא בעצמו מלבד קרבנות נערי ישראל, אבל בניית מזבח (שלא לשם מצות בנינו במקדש וכיו"ב) אינה אלא הכשר, ומה פגם אם תיעשה ע"י אחרים. ולהנ"ל יתבאר שהוא משום דגוף בניית המזבח כאן היתה מעשה עיקרי במ"ת, ולא רק הכשר לקרבן, ולהכי נעשתה ע"י משה שקיבל תורה מסיני ומסרה לישראל. ואפ"ל דההוספה דהקרכת קרבן ע"י משה באה להדגיש חשיבות בניית מזבח זה, דהקרבן כאן ה"ל לצורך ש"ימותו ש"ל מזבח גופא, שע"ז מזבח שלם הוא (עיי' שקלים פ"ד מ"ד ובמפרשים, ובכתובות קו:), ולכן פעולת בניית המזבח דמשה כללה גם הקרכת קרבן עליון].

וביאור הענין, דשאר הפעולות הנ"ל שנעשו ביום זה היו סו"ס פעולות שמצד ישראל, מקבלי התורה, ועדיין אין כאן פעולה מצד הנותן (שהיא עיקר ההגדרה דמתן תורה והדיבור והציווי מלמעלה שנתחדש בו), ולכן י"ל דעיקר גדר פעולות אלו הוא סו"ס רק הכנה והכשרה לתורה מצד המקבלים, ואין בו מן הנתינה מלמעלה גופא. משא"כ במזבח שבנה משה כבר ניכרה (דוגמת) פעולת מתן תורה עצמה.

דהנה, כבר נתבאר במק"א באריכות ע"פ הסוגיא דפסחים סח: גבי מ"ת, "אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", דעיקר הדבר שנתחדש בגדר דיני התורה ע"י

ובאמת י"ל בעומק יותר דעיקר גדר מתן תורה שהחל בה' בסיון, שייך דוקא לקרבנות שהוקרבו בו (ובהם רמז הכתוב והש"ס על הדבר). ובהקדים הא דגרסינן בשבת פח ע"א "בשני (בסיון) עלה משה וירד, בשלישי עלה וירד. . ברביעי עלה וירד בחמישי בנה מזבח (כדכתיב ויבן מזבח תחת ההר. רש"י) והקריב עליו קרבן". וצ"ב, הא בכתובים שם מצינו נמי לאחר בניית המזבח דהוכנסו בני ישראל בברית ע"י משה, שקיבלו עליהם ספר הברית באמירת "נעשה ונשמע", ולקח משה מדם הקרבנות "ויזרוק על העם ויאמר הנה דם ברית גו". ולמה הזכיר הש"ס רק הא דבנה מזבח והקריב עליו קרבן, ולא ההמשך דהכנסתם לברית. ומה גם שכל כוונת הש"ס שם היא לבאר הטעם שלא עלה משה להר בה' בסיון (כמעשהו בימים הקודמים), שהוא מפני טרדתו ביום זה, וא"כ לכאורה ה"ל לנו להזכיר לכל לראש ענין כניסת בני ישראל בברית, שהוא עיקר גדול בהכנות לקבלת התורה (וגם הוא מעשה הדורש ריבוי זמן), ויהי' בזה יותר לבאר הא דנדחתה עלייתו של משה להר לשם כך; משא"כ "בנה מזבח והקריב עליו קרבן" אינו דורש אריכות זמן, ובודאי אינו דבר חידוש הקשור למתן תורה דוקא.

וגם צ"ע, דפשטות לשון הש"ס "והקריב עליו קרבן" משמע דמשה הקריב בעצמו קרבן על גבי המזבח שבנה; אבל בכתוב נאמר "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות גו", ומשמע שרק בנין המזבח ה"ל ע"י משה ("ויבן מזבח"), אבל ההקראה היתה ע"י נערי ישראל (ועיי' בסוגיא דזבחים הנ"ל). ומזה משמע דבר חידוש גדול, דאכן הש"ס לא מיירי כלל בקרבנות שנוכרו בכתוב, אלא בקרבן אחר שהקריב משה ולא נזכר בכתוב (ועיי' תוד"ה וישלח - כריתות ט ע"א). ומעתה תימה גדולה יש כאן, דלא זו בלבד שהשמיט הש"ס המשך

אוצרות המועדים

מזבח לה', ונטילת בהמה גשמית וקירובה והעלאתה מתוך מצב של חולין, ע"י הקרבתה ע"ג המזבח, עד שהיא נעשית קדושה בגלוי. וזהו שעיקר התחלת מ"ת ביום ה' בסיון היתה בפעולות של בניית מזבח והקרבת קרבנות (ואף משה עצמו טרח להקריב, להיותו ענין עיקרי בגדר מ"ת, וזה רצה הש"ס להדגיש במה שהזכיר בהדגשה שמשה עצמו הקריב הקרבן - ולא רק נערי ישראל - להורות שהי' זה מעניני מ"ת ממש, והוצרך משה עצמו להתעסק בו).

הציווי דמ"ת, הוא שיש כח למצוה וקדושה לחול על החפצא, שדבר גשמי שבעולם מקבל חלות קדושה רוחנית, משא"כ עד מ"ת היתה קדושת מצוה דוקא **בגברא** המקיים (עיי' בארוכה לקו"ש חט"ז, יתרו ג). וכח זה ניתן מצד הדיבור והציווי (וזהו גדר "מצווה ועושה" ומעלתו על "שאינו מצווה ועושה"), דרך מכח שמים אפשר להפוך דבר גשמי לדבר זך וקדוש.

וי"ף דענין זה נמצא בגלוי במזבח ובקרבנות - עשייתן של אבנים גשמיות

שיחות קודש

"כל היום אי' אלקיך"

זה שהוא מרגיש את ה"אלקיך" בשעת התפילה והלימוד, או בשעת ההתוועדות, אין זה מספיק. והנדרש ממנו הוא, שבמשך כל היום, בשעה שהוא אוכל ובשעה שהוא שותה, בשעה שמתעסק בענייני מסחר וכשמדבר עם חבריו - שיאיר אצלו ה"אלקיך"

בנוגע למתן תורה נאמר (יתרו כ, א) "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". והקשו מפרשי התורה, מה הפירוש בתיבת "לאמר"? בדרך כלל הכוונה ב"לאמר" היא, שמשם רבינו יחזור על הדברים בפני אלו שלא שמעו או ראו בשעת מעשה. וכיון שכן, במתן תורה שכל בני ישראל נכחו אז וראו ושמעו, מה הצורך ומה הפירוש בתיבת "לאמר"? ואין לומר, שזהו בשביל כל הדורות שלאחרי זה, שהרי במתן תורה נכחו כל הנשמות, גם אלו מהדורות הבאים (שמו"ר כח, ו).

ומבאר בזה כ"ק המגיד ממעזריטש נ"ע, שענינו של מתן תורה הוא: להמשיך את עשרת הדברות של התורה בעשרה מאמרות שבהם ועל ידם נברא העולם. וכידוע הפירוש (זח"ג יא, ב) על הפסוק "עשרה עשרה בשקל הקודש" - שהעשרה מאמרות שקולים ומכוונים כנגד עשרת הדברות. לכן נאמר "וידבר גו' לאמר", להמשיך את ה"וידבר" - עשרת הדברות, ב"לאמר" - עשרה מאמרות.

והענין בעבודת השם:

אור התורה - עשרת הדברות, צריך להאיר גם בעניני העולם - עשרה מאמרות. לא כאלו החושבים שתורה לחוד ועניני העולם לחוד, כשהוא בסביבה של תורה הוא מתנהג על פי תורה, וכשהיה בסביבה של עניני העולם יתנהג לפי הנחות העולם והנהגת העולם, אלא נדרש ממנו שגם הענינים שלו, עניני העולם, יהיו על פי תורה.

ואין הכוונה לדברים האסורים, שזהו דבר הפשוט שאסור, ומה שאסור הרי אסור. הכוונה היא שאפילו דברים המותרים אינם צריכים להיות כפי דרך ה'נחות' העולם, כי אם על פי דרך ה'נחות' התורה.

זהו גם מה שכתוב (תהלים מב, ד) "היתה לי דמעתי לחם ולילה באמור אלי כל היום אי' אלקיך".

"היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה": הוא כל כך ממורמר, עד שהדמעות מהוות תחליף ללחם (כידוע שמרידות גורמת להעדר הרגשת רעב). וממה נובעת אותה מרירות? "באמור אלי" - בטענתו ובתביעתו: "כֹּל הַיּוֹם אִי' אֱלֹהֶיךָ".

"אלקיך" הכוונה לכוחך וחיותך (ראה שו"ע או"ח ס"ה), ומי אלוקיך: הוי' - אלקיך. שם הוי', המורה על בחינה שהיא למעלה מזמן ומקום ולמעלה מהשתלשלות, הוא אלקיך - כוחך וחיותך. זאת ועוד: "אנכי הוי' אלוקיך", עצמותו ומהותו ית' - אנכי מי שאנוכי, דלא איתרמו לא בשום אות ולא בשום קוץ (ראה לקוטי תורה פנחס פ, ב. זח"ג יא, א), הוא אלוקיך - כוחך וחיותך.

וזהו מה שתובעים ממנו: "כֹּל הַיּוֹם אִי' אֱלֹהֶיךָ"?! ההרגש של "אנכי הוי' אלקיך", איפה הוא אצלך במשך כל היום?!

זה שהוא מרגיש את ה"אלקיך" בשעת התפילה והלימוד, או בשעת ההתוועדות, אין זה מספיק. לא זאת היא הכוונה. דבר זה היו יכולים לפעול גם המלאכים או הנשמות למעלה שנמצאות תחת כסא הכבוד. הכוונה בירידת הנשמה להתלבש בגוף היא לברר את הגוף והנפש הבהמית (כי הנשמה עצמה אינה זקוקה כלל לתיקון (תניא פל"ז)), והנדרש ממנו הוא, שבמשך כל היום, בשעה שהוא אוכל ובשעה שהוא שותה, בשעה שמתעסק בענייני מסחר וכשמדבר עם חברו - שיאיר אצלו ה"אלקיך", כפי שהוא עצמו חש בשעת התפילה ולימוד התורה.

דרכי החסידות

"נעשה ונשמע"

איתא בגמרא (שבת פח, א): "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו שישים ריבוא של מלאכי השרת, וכל אחד ואחד קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע".

ביאור הענין: "נעשה" הוא ענין העשייה — קיום המצוות בפועל ואילו "נשמע" הוא ענין ההבנה והשגה, ו"הקדימו נעשה לנשמע" הוא שעשיית המצוות בפועל קדמה להבנתם. (תפארת ישראל להמהר"ל, פרק כט. וראה בכתר שם טוב — הוצאת קה"ת סימן טב שענין זה הוא בכל אדם ובכל זמן)

לקמן שני סיפורים מתורת כ"ק אדמו"ר מהוריי"ץ נ"ע, המאירים זוויות יחודיות בנושא זה.

• סיפור א •

האחד היה מתחיל מה'פועל', השני היה מתחיל מהבנה והשגה

שביעי של פסח תרל"ז סיפר הרבי מהר"ש אודות שני חסידים שהכירו עוד את הרב המגיד ממזריטש ולאחר מכן היו מחסידי רבנו הזקן. חסידים פנימיים. היתה להם הכרה ברבנו הזקן, לא השגה אלא הכרה¹.

הם היו בעלי 'עבודה' מובהקים, הם היו 'ישוב'ניקעס' בעלי פרנסה בריווח ונתנו לרבנו הזקן סכומים גדולים לעניני ארצנו הקדושה ולעניני הכלל.

שני חסידים אלה היו חלוקים בעבודתם. האחד היתה עבודתו מלמטה למעלה והשני היתה עבודתו מלמעלה למטה. האחד היה מתחיל מהפועל [=ה"למטה"], כל דבר עשה בפועל ממש במסירות נפש ולאחר מכן היתה השגה [=ה"למעלה"]. השני היה מתחיל מהבנה והשגה ולאחר מכן בא הפועל.

אסע לליאזנא, אשאל את הרבי כמה עלי לתת ואתן

פעם אחת שלח רבנו הזקן שליח אל שני החסידים האמורים לבקש מהם כסף. השליח בא אל

1. לא רק הבנת המוח אלא גם מוחשיות והרגשה.

זה שעבודתו מלמטה למעלה ואמר לו: הרבי זקוק לכסף. שאל החסיד כמה? הרבי לא אמר – ענה השליח. אסף אותו חסיד כל אשר היה תחת ידו ומסר לשליח.

הלך השליח אל החסיד השני וגם כן אמר לו שהרבי שלח אותו לקבל ממנו כסף. כמה? שאל החסיד. הרבי לא אמר – ענה השליח. נענה אותו חסיד ואמר אסע לליאזנא, אשאל את הרבי כמה עלי לתת ואתן.

השליח חזר אל רבנו הזקן והניח על השולחן סכומי הכסף שאסף. שאל אותו רבנו הזקן היכן הכסף של החסיד השני, סיפר לו השליח על תשובתו של אותו חסיד.

התעמק רבנו הזקן במחשבותיו ואמר: "קודם המעשה או לאחר המעשה"?

כשם שייגעים על הבנת חסידות, כך צריכים להתייגע לציית

למחרת עם אור הבוקר הגיע החסיד הראשון לליאזנא, נכנס אל הרבי, ואמר לו הרבי: צריכים לעזוב מקום המגורים. שב החסיד מיד לביתו – היה זה עדיין לפני התפילה – מכר מרכושו כל שהיה יכול, לקח את בני ביתו ועזב את עיר מגורו. למרות שלא ידע להיכן לנסוע, אבל אם הרבי אומר לנסוע – צריכים לנסוע. לפתע נהיה חושך למרות שהיה זה בזמן הקיץ, וגשם ירד במשך 15 רגעים. החסיד בא עם בני ביתו לליאזנא ונכנס לבית המדרש להתפלל.

החסיד השני קם בבוקר וחשב למה לו לנסוע לפני התפילה, הוא יתפלל ולאחר מכן בשעה שתים עשרה – אחת יסע אל הרבי.

בינתיים פרצה סערה גדולה, הבריק הברק ושרף את כל הרחוב, כך שבקושי הספיק להציל את בני ביתו.

אמר על כך הסבא [הרבי מהר"ש]:

זה ההבדל בין ציות לציית. שניהם צייתו, [אך] אצל הראשון היה 'אומר ועושה' מיד עשה בפועל. ואילו אצל השני היה מקודם ישוב הדעת ולאחר מכן העשיה.

סיפור זה יש ללמוד ולהרגיש את תכנו, הדבר נוגע כמו שנוגע [לימוד] חסידות, כשם שייגעים על הבנת חסידות, כך צריכים להתייגע לציית.

(ספר המאמרים ה'תשי"י עמ' 4-193)

• סיפור ב •

שלוחי הצר־מות נכנסו אל חדר התפילה וקני רובים בידיהם

הנני להעתיק בזה קטע מהרשום בזכרונותי מה שבדידי הוי עובדא בקיץ תר"פ, בחודש תמוז, שנקראתי לבוא אל הצ'קא² – השם ג.פ.א.ו. עדיין לא היה אז – ברוסטוב על נהר דון.

2. "צ'קא" – וועדה מיוחדת למאבק במתנגדי המהפכה הקומוניסטית.

חג השבועות

כא

ההזמנה היתה כרגיל בארחות חיי הצ'קא, ומה גם שנמסר הדבר לידי ה"ייבסקים"³ צוררי דת ישראל, להביא רב בישראל למערת פריצים⁴ להתעולל בו.

ואני טרם גמרתי את תפילת שחרית – שהייתי אז עובר לפני התיבה בשנת האבילות על הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע, והנה שלשה שלוחי חצר-מות נכנסו אל חדר התפלה וקני רובים בידיהם, מלובשים בבגדי שרד מיוחדים במראה שחור ואדום וחגורותיהם מלאים כדורים ושתי אקדוחים ושני סכיני קוקז תלויים בחגורותיהם וכובעיהם נחשת ופניהם בוערים ויגשו אלי לאמר הנך מוזמן ללכת עמנו מיד אל הצ'קא.

שנים מהשלוחים היו מה"ייבסקציה" ואחד נכרי. השנים רצו להפשיט את הטלית ותפילין [מעלין] וכשאמרתי להם שעלי לגמור את התפילה – עמדנו אז באמירת והוא רחום דשני – וללמוד משניות אחרי התפילה ואז אלך עמהם, התחילו לקרוא בקול המולה בכיטוים של חירוף וגידוף – דרך אגב הנה אחד מהם היה פליט מעיר שאוועל שבהזדמנות בא אלי ואנכי סדרתיו בבית מסחר של סיגוריות ואחר כך הלוויתי לו סכום שיוכל לסחור בעצמו ובמשך כשלוש שנים עד המהפכה [הקומוניסטית] התפרנס בכבוד – ויצעקו עלי להסיר את הטלית ותפילין וללכת עמהם, ולולא חברם הנכרי היו מכריחים אותי להפסיק את התפילה.

כשגמרתי את הקדיש האחרון אחר לימוד המשניות⁵, פשטתי את הטלית ותפילין והלכתי בלווית השומרים המזוינים, אחד מימין ואחד משמאל ואחד מאחורי כדרך שמוליכים את הנחשד למורד במשטר הממלכה.

עוד לא נולד ולא יוולד בן אדם או שד שיזיזני מהפרינציפים שלי

כשבאתי לחצר-מות הכניסוני לאולם גדול, כחמשה עשר אנשים ישבו מסביב לשולחן משני עבריו מימין ומשמאל ובראש השולחן ישבו שנים ואותי הושיבו בסוף השולחן מול השנים אשר בראשו ושלת השומרים ישבו לאחורי מימין ומשמאל ומאמצע.

אחד מהיושבים בראש השולחן פנה אלי לאמר, אנחנו חברי "ועד מבקרי הדתות" שליד המפלגה ואנחנו עסוקים לבקר את דת ישראל. היו לנו שאלות שונות והזמינו את הרב ברמן ואת הרב גולדנברג, שאלנו מהם מה ששאלנו והשיבו מה שהשיבו, וכעת הזמינו את הרב ש"ס [=שניאורסאהן] לפתור לנו כמה שאלות בדת ישראל הקשורות עם הקבלה והחסידות.

כל זה אמר בלשון רוסית.

אנכי השבתי באידיש, "כבר הודעתי – בשתי הפעמים שהייתי קרוא אל הצ'קא מלפנים –

3. אנשי ה"ייבסקציה" – המחלקה היהודית של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, שלחמה בכל סממן של יהדות.

4. ראה ירמיה ז, יא. "פריצים" – רשעים וקלי דעת (מצודת ציון). "מערת פריצים" – כאשר יעשו התועבות ילכו להחבא במערה (מצודת דוד).

5. ראה בהוספות לקונטרס חנוך לנער עמ' 52.

כי לא אסור מן הפרינציפים שלי ועוד לא נולד ולא יולד אותו בן אדם או שד אשר זיוו אותו מהפרינציפים שלי אפילו זיו כל שהוא”.

צעצוע זה עושה רושם על אלו שאין להם אלא עולם אחד והרבה אלים

עוד טרם גמרתי את דברי הפסיקני אחד מן המסובים אל השולחן שישב מימין היושב בראש השולחן, ויגביה את האקדח שהיה מונח על השולחן מולי – כי חוץ מזה שהיו חגורים כולם בכלי זיוו היה גם אקדח מונח על השולחן לפני כל אחד מהיושבים – ויאמר: צעצוע זה מסיר את הפרינציפים ואימתו פותח את הפה וגם אלם נעשה דברן.

טעות גמורה – עניתי – צעצוע זה עושה רושם רק על הבלתי מאמינים נמוגי הלב שאין להם אלא עולם אחד והרבה אלים, כל בעל תאווה יש לו אלקיו, אבל אנחנו שיש לנו רק א-ל אחד ומאמינים בשני עולמות, הנה צעצוע זה שאתם מראים לי לא לבד שאינו מבהיל אלא גם אינו עושה רושם.

לא קראנו אתכם – אמר היושב בראש השולחן – בשביל לקנתר או להכעיס אתכם ומה המה הפרינציפים שלכם, אולי נוכל להשתוות בזה.

הפרינציפ שלי שאיני חפץ לשמוע ולדבר רק בשפה יהודית, גם במסיבה של נוצרים ומה גם במסיבה של בני אדם שממעי יהודיה יצאו.

ומנין – שאל אחד מהם – שאנחנו יהודים.

אנכי: אפשר שטעיתי בזה וכי לא כל המסובים הם יהודים. אבי זקני [כ”ק אדמו”ר מהר”ש] היה מכיר את היהודי גם בהלכו ברחוב. פעם כשהיה בקיוב הלך ברחוב קרעשטשאטיק ופגש באחד הצעירים המתיהרים במלובשים מגוהצים וישאלהו אבי זקני – בשפת יהודית – איה איפה הוא ביתו של פרופטור מפורסם אז בקיוב, ויכעס הצעיר ויאמר בקצף גדול מנין אתם יודעים שאני יהודי, ויענה אבי זקני: בשעת הברית דבק המוהל את אשר כרת בחוטמן, ומתוך כך הכיר בו שהוא יהודי. אנכי אינני מכיר באות זה אבל כמדומני שלא טעיתי.

תחילה צריכים להאמין ולעשות, לאחר מכן להבין

השאלה הראשונה: אתם שומרים את הדת לכל פרטי, אתם יושבים בכיסוי הראש ויש לכם בגד עם ציצית וכן שאר פרטי הדת מה שאתם שומרים בדיוק, אם הוא אצלכם מצד ידיעה מוחלטת [איבערצייגונג], או הוא מצד אמונה ורגילות.

אנכי: מצד ידיעה מוחלטת.

הם: אם עניני הדת הם מצד ידיעה מוחלטת, שאתם משוכנעים בכך, שכנעו גם אותנו והביאו גם אותנו לידי מצב מוסרי דתי כמוכם.

אנכי: הנני מוכן למלא את משאלתכם ובטח תתנו לי את היכולת לאפשר את דרישתכם, כמוני כמוכם יודו על האמת שאם יפגוש אדם את חברו תלמיד בית ספר גבוה הלומד במחלקת

חכמת חוזה בכוכבים, ובעודנו ברחוב יפנה אליו ויאמר באר לי את מהלך הכוכבים ונתיבותיהם, בודאי ישיב לו אשר פה ברחוב אי אפשר לי לבאר לך מאומה ואם חפץ אתה לדעת אזי עלה עמי אל בית מגדל הצופים בכוכבים ושם אראך ובעינך תראה את הכוכבים ונתיבותיהם. אם אתם חפצים לבוא לידי ידיעה מוחלטת בדת אלקים ותורתו, בואו אתי אל בית אלקים והניחו תפילין, אכלו כשר ושמרו את השבת ויזדכך מוחכם ולבבכם שתוכלו להבין ענין מוסרי ולאט לאט תעלו בשליבות השכל עד אשר אביאכם לידי הכרה שכלית ואז תבואו לידיעה מוחלטת בדת אלקים ובתורתו.

הב: תחילה הסבר לנו במופתים שכלים ואז נקבל לשמור את דת ישראל ועד אשר לא תביאו אותנו לידי ידיעה מוחלטת לא נוכל לקבל את עניני הדת.

אנכי: בטח אתם יודעים נאמנה אשר המאכל שבני אדם אוכלים לא רק שהוא משביע אותם ומוסיף להם כוח אלא עוד מדשן את האדם, כי המאכל נהפך לדמו ובשרו. בחכמת הרפואה מתבאר היטב אופן התהפכות הלחם והבשר או שארי המאכלים לדם ובשר האדם, והרופאים הלומדים איזה שנים כבר יודעים את הפרוצס [=תהליך] הזה. ומה תאמרו על אותו בן אדם שיאמר אשר עד שלא ידע איך המאכל נהפך לדמו ובשרו לא יאכל ולא ישתה מאומה?

כן הדבר, תחילה צריכים להאמין ולאכול ולשתות וללכת ללמוד חכמת הרפואה ואחר כך יעמוד על אותה הידיעה המוחלטת איך המאכל והמשקה נהפך לדם ובשר. הדברים עשו עליהם רושם.

(אגרות קודש ח"ה עמ' ס"טג)

